

18. Dr. Janics Kálmán – javasoljuk visszahívni a KB tagságából többször megismétlődő szélsőséges nacionalista nézetei miatt, melyeknek különböző történelmi viták során adott hangot a sajtóban és a KB ülésein is.

19. Nagy János – javasoljuk visszahívni a KB tagságából az 1968 augusztusában és azt követően megnyilvánuló helytelen nézetei miatt, főleg a „Magyar katonákhoz” című felhívás szövegezéséért, melyet a komáromi járási bizottság nevében fogalmazott annak tudta nélkül.

20. Varga Sándor – javasoljuk visszahívni a KB tagságából az 1968–69-es években tanúsított helytelen politikai nézetei miatt.

21. Böszörményi János – visszahívni a KB tagságából passzivitása miatt.

22. Pölhös Imre – kizárták a pártból – kizárásának oka ismeretlen.

Ami a párttagokat illeti, a javaslat nem tartalmazza azoknak neveit, kiknek ügye tisztázatlan és kivizsgálás alatt van a felsőbb pártszervek részéről. Ezek: Takács András, Mács József, Dr. Turczel Lajos.

Javasoljuk, hogy a KB plénumában a leváltottak helyére ne legyen kooptálás. Kooptálást csak az elnökségben hajtsunk végre, tekintettel a jövő évben esedékes országos közgyűlésre.

A KB elnökségében javasoljuk kooptálni a következő elvtársakat:

Mózsai Ferenc

Dr. Csanda Sándor

Balázs Béla

Sziegl⁴³⁷ Ferenc

Krocsány Dezső

FKI, Csemadok irattára, E-XII-295, géppel írt tisztázat⁴³⁸

125

Pozsony, 1971. március 10. A Csemadok 1968–1969-es tevékenységéről a szlovák pártvezetés elé terjesztett, azt már alapvetően negatívan értékelő és a szövetségén belüli „ellenzéki törekvések” felelőseit is megnevező jelentés.

Hodnotenie činnosti CSEMADOK-u za roky 1968–1969

K založeníu Csemadoku dala podnet Komunistická strana v zmysle národnostnej politiky, ktorú uplatňovala od roku 1948. Jeho poslaním bolo pôsobiť v duchu proletárskeho internacionalizmu a socialistického vlastenectva medzi maďarskými pracujúcimi našej vlasti svojou činnosťou na poli kultúrnom a osvetovom, napomáhať pri uskutočňovaní politiky strany, angažovať maďarských pracujúcich za budovanie socialistickej

437 Az eredeti dokumentumban: Szígl.

438 A dokumentumot közli még Csáky Pál: i. m. 155–157. p.

spoločnosti, zvlášť kolektívneho socialistického poľnohospodárstva a tak prispieť k sociálnemu pozdvihnutiu obyvateľstva južného Slovenska, svojou kultúrno-výchovnou prácou vytvárať socialistické povedomie maďarských občanov našej republiky.

Toto svoje poslanie Csemadok po celých 20 rokov svedomite plnil, dôsledne sa riadil líniou strany a zaslúžil si uznanie najvyšších straníckych a štátnych orgánov. Okresné a mieste organizácie Csemadoku, ako súčasť Národného frontu pod vedením straníckych orgánov a organizácií významnou mierou prispeli k upevneniu marx-leninskej národnostnej politiky. V rámci Csemadoku vyrástli tisíce strane oddaných dobrovoľných funkcionárov, ktorí plne uznávajúc vedúcu úlohu strany v našej spoločnosti vykonali veľký kus záslužnej práce na kultúrnom úseku medzi maďarskými obyvateľmi. Robotníci a roľníci zo zmiešaných južných okresov bez rozdielu na národnosť obetavo a svedomite pracovali a pracujú pre upevnenie a ďalší rozvoj socialistickej spoločnosti. Internacionálna marx-leninská národnostná politika našej strany zvlášť sa prejavila v roku 1965, keď vyše 50 000 obyvateľov južného Slovenska bolo postihnutých katastrofálnou povodňou. Ako na celom Slovensku, tak aj na južnom Slovensku sa rozvíja priemysel, poľnohospodárstvo a sú vytvorené podmienky pre rozvoj životnej a kultúrnej úrovne pracujúcich a drvivá väčšina maďarského obyvateľstva pevne stojí za politikou strany a Československú socialistickú republiku považujú za skutočne vlastnú domovinu.

Samozrejme vývoj našej spoločnosti nenapreduje a nenapreduje bez problémov a prekážok. Poučenie z krízového vývoja prijaté na decembrovom pléne ÚV KSC⁴³⁹ veľmi správne poukazuje na nebezpečenstvo minulého vývoja, keď antisocialistické sily chceli likvidovať socialistické zriadenie. Krízový vývoj neobišiel ani Csemadok. V tejto početne dosť veľkej organizácii Národného frontu objavili sa nebezpečné tendencie, podporujúce rozklad socialistickej spoločnosti na rozbitie jednoty národov a národností, na bagatelizovanie výsledkov práce strany, robotníckej triedy, roľníctva a pokrokovej inteligencie. Skupina členov i nečlenov strany z radov pravicovo zameranej maďarskej inteligencie využívajúc krízový vývoj v strane a spoločnosti, začali cieľavedome a organizovane zneužívať organizáciu Csemadoku na svoje nacionálne a šovinistické ciele.

Aj Csemadok vo svojej činnosti sa stretával aj s mnohými ťažkosťami a prekážkami, zvlášť od počiatku 60-tych rokov, keď sa v našej spoločnosti začali objavovať krízové javy a vynárali sa nevyriešené, alebo nedoriešené otázky. Preto sa dostáva do popredia už na ôsmom valnom zhromaždení Csemadoku roku 1962 problém riešenia národnostnej otázky. Ale ešte o to výraznejšie sa prejavil tento názor na valnom zhromaždení roku 1966, kde značná časť správy ÚV sa zaoberala s rozborom spoločenského postavenia maďarských pracujúcich žijúcich v našej vlasti.

V takom ovzduší došlo k januáru 1968 a nasledovali ďalšie mesiace, keď pod rúškom demokratizačného procesu postupne sa oslabovala vedúca úloha strany v spoločenských organizáciách. V marci 1968 s. Lőrincz tlmočil žiadosť vznesenú z Predsedníctva ÚV KSS, aby Csemadok predložil orgánom strany návrh na doriešenie problémov v oblasti národnostnej otázky. Je treba zdôrazniť, že marcové stanovisko, ktoré bolo vypracované na podnet najvyšších straníckych miest sa do poslednej chvíle považovalo za podkladový materiál pre stranícky orgán. Avšak bezprostredne pred marcovým plé-

439 A CSKP KB 1970. december 10–11-i ülésén elfogadott A CSKP XIII. kongresszusa óta a pártban és a társadalomban kialakult válság tanulságai elnevezésű, az 1968-as eseményeket ellenforradalmi veszélyként értékelő dokumentumról van szó.

nom ÚV Csemadoku pod tlakom rôznych skupín predsedníctvo rozhodlo predložiť plénu návrh na uverejnenie stanoviska. K vôli objektívnosti treba podotknúť, že s. Lőrincz upozornil predsedníctvo, že treba veľmi uvážiť, lebo pôvodný účel tohto dokumentu je, aby slúžil ako podkladový materiál pre stranícke orgány. Hlasovanie pléna však rozhodlo o uverejnení stanoviska, ktoré bolo dané k dispozícii ČTK, ktoré bolo zverejnené len v maďarských časopisoch, vrátane Új Szó.

Ak dnes skutočne objektívne a komunisticky hodnotíme tento dokument, môžeme potvrdiť, že marcové stanovisko nie je ani protistranícke, ani protisocialistické, obsahuje však niekoľko nereálnych návrhov, ako napr. vytvorenie relatívne kompaktných národnostných okresov a zrušenie tzv. diskriminačných zákonov. Mnohé návrhy však už boli realizované behom konsolidačného procesu štátnymi a straníckymi orgánmi.

Samotný fakt vypracovania návrhu by nebolo žiadnou chybou, ak by bol slúžil ako podkladový materiál pre stranícke orgány. Chyba bola v tom, že stanovisko nebolo konzultované s orgánmi, ale bolo svojvoľne uverejnené bez súhlasu týchto a tým bola porušená zásada demokratického centralizmu a v konečnom dôsledku bola daná zbraň niektorým nacionalistom, ktorí tak mohli rozpútať nacionalistickú kampaň. Na druhej strane stanovisko Csemadoku dostalo do pohybu aj maďarských nacionalistov, ktorí rad radom začali prelicitovať požiadavky stanoviska. Odzrkadlilo sa to v rezolúciách rôznych organizácií, počnúc od základných organizácií Csemadoku až po stanovisko maďarskej sekcie spisovateľov.

Krátko po zverejnení stanoviska však bolo jasné, že zatiaľ čo časť predsedníctva ÚV Csemadoku ponímala tento dokument ako určitý prínos k riešeniu národnostnej otázky, opozičná skupina ho považovala len za východiskový bod nastávajúceho deštruktívneho procesu a tejto skupine stanovisko nijako nestačilo. Bolo jasné, že im nejde len o to, aby stranícke a štátne orgány riešili národnostnú otázku, ale išlo im hlavne o to, aby z Csemadoku postupne vytvorili nejakú maďarskú stranu, ktorá nahradí vedúcu úlohu strany na južnom Slovensku a tak začali presadzovať prvky politického pluralizmu. Avšak pre uskutočnenie týchto zámerov bolo treba odstrániť z bezprostredného vedenia tých súdruhov, ktorí prekážali realizácii týchto plánov. V tomto období sa dostali do verejnosti heslá, že Csemadok je jedinou záujmovou organizáciou Maďarov v ČSSR, čo znamená, že tieto sily už sa neuspokojili s tým, aby Csemadok straníckym a štátnym orgánom predkladal návrhy a svoje pripomienky na riešenie niektorých problémov, ale chceli vytvoriť vlastnú stranu. Svedčí o tom hlavne tzv. košický list, ktorý pod titulkom Úprimným slovom OV Csemadoku v Košiciach rozoslal všetkým okresným sekretariátom. Píše sa v ňom okrem iného: „Tak ako si to nová situácia vyžaduje, očistíme svoje rady od tých síl, ktoré brzdia vývoj. Odstráňme ich a tak vytvoríme podmienky pre oprávnenosť existencie Csemadoku, jedinej záujmovej organizácie Maďarov v ČSSR. Považujeme to preto za nutné, lebo doposiaľ nie je objasnené poslanie, jeho cieľ... Musíme povedať, že ktorá organizácia popiera, že je záujmovou organizáciou, popiera oprávnenosť svojej existencie... Kto iný by mal v Československu zastupovať záujmy Maďarov...? Július Lőrincz veľmi často zdôrazňoval, že jedinou záujmovou organizáciou Maďarov je vlastná strana. Žiaľ, v minulosti teória hovorila celkom iné ako prax. Dúfajme, že naše návrhy nielen neoslabia, ale posilnia naše rady a všetci tí súdruhovia, inteligenti, pedagógovia, ktorí za svoju oduševnenú prácu nedostali žiadne uznanie, naopak zo strany jednotlivých vedúcich funkcionárov Csemadoku boli odsudzovaní, teraz behom obrodného procesu nájdú cestu k tej organizácii, ktorá je jedine povolaná na to, aby zastupovala záujmy Maďarov v Československu.“

Na ceste k uskutočneniu svojich zámerov bolo veľmi významné pre opozičnú skupinu zasadnutie pléna ÚV Csemadoku 8. a 9. júna 1968 v Dunajskej Strede, kde sa im podarilo z predsedníctva odstrániť s. Štefana Fábryho, s. Krocsányho, s. Kosztanku,⁴⁴⁰ s. Vojtecha Szabu a iných.

Zasadnutie ÚV v Dunajskej Strede sa podujalo na to, že v správe schválenej predsedníctvom hodnotí nastalú situáciu, aby zvýraznilo, že Csemadok stojí na platforme Národného frontu a ďalej aby prijalo návrh na zvolanie mimoriadneho valného zhromaždenia, za účelom zhodnotiť 20-ročnú činnosť, ďalej na prijatie organizačných opatrení s súvislosťou so zvolaním valného zhromaždenia a napokon, aby v dôsledku rezignácie s. Lórinca zvolilo nového predsedu a nové predsedníctvo, keďže tento orgán ako celok podal demisiu. To sa aj stalo a za nového predsedu bol zvolený Ladislav Dobos.

Ako zasadnutie straníckej skupiny, tak aj zasadnutie ÚV Csemadoku v júni 1968 ukazuje na to, že popri názoroch, ktoré objektívne hodnotili situáciu sa dostali k slovu aj sily, ktoré prechádzali do extrémov. V priebehu diskusie sa ukázala demagógia najmä mladých, ktorí znevažovali výsledky dosiahnuté v národnostnej politike, preceňovali a propagovali pseudohumanistické teórie buržoáznej politiky. Mnohí jednotlivci v diskusii potvrdzovali politickú neistotu, ktorá sa v organizácii začala rozmáhať, pretože začali hrať na pravicovo-oportunistické a nacionalistické strany, zabúdajúc na vážnosť celoštátnej situácie, ktorá v dôsledku činnosti bezprincipiálneho dubčekovského vedenia už bola jednoznačne negatívna.

Dunajskostredské zasadnutie zjednodušilo zhodnotenie situácie, nebralo ani na vedomie protisocialistické a protisovietske prejavy, ktoré vtedy boli na poradne dňa, nebolo schopné veci hodnotiť z triedneho hľadiska, hoci výslovné znenie uznesenia hovorí: „Východiskovým bodom činnosti ÚV Csemadoku a jeho ideologickým základom je marxizmus-leninizmus, ktorý určuje našu praktickú a teoretickú činnosť... Naďalej stojíme pevne na základoch socialistického internacionalizmu a za cieľ našej činnosti považujeme výchovu ľudí v socialistickom duchu.“

Po tomto pléne môžeme povedať, že sa zosilnil tlak uskutočnenia zámerov opozičných síl a prúdov. Neskôr sa ukázalo, že ich cieľom nie je nič iné, ako vytvoriť národný front Maďarov pod vedením Csemadoku. Taký bol vnútorný vývoj, keď došlo k augustovým udalostiam, a kedy vtedajšie vedenie tiež bolo nositeľom protisovietskych tendencií. Najmä Ladislav Dobos, Jozef Szóke, a dr. Rudolf Szabó boli osnovateľmi rezolúcií proti spojeneckým vojskám. Vtedy prijaté rezolúcie a stanoviská však v podstate sa ničím nelíšili od stanovísk rôznych orgánov a organizácií.

Tieto skutočnosti a zámery možno doložiť dokumentáciou, hlavne však zápisničným záznamom z diskusie na predsedníctve ÚV Csemadoku zo dňa 2. 8. 1968, kde sa prejednávala koncepcia budúcej činnosti Csemadoku, ďalej zápisnicou zo dňa 2. septembra 1968.⁴⁴¹

Príprava X. mimoriadneho zhromaždenia Csemadoku v roku 1969 niesla všetky stopy pravicového oportunistizmu. Pripravovaný program nebol zlučiteľný s vedúcou úlohou strany. Obsahoval partnerstvo Csemadoku a pripísal mu úlohu reprezentanta maďarskej menšiny. Tento program bol aj predložený na X. mimoriadne valné zhromaždenie a ním

440 Az eredeti dokumentumban: Kostanku.

441 Az utalás a Csemadok 1968. szeptember 2-i ösztitkári értekezletének jegyzőkönyvére vonatkozik, amelynek résztvevői jogtalannak minősítették és elítélték Csehszlovákia megszállását.

aj schválený napriek tomu, že v marci roku 1969 asi 2 týždne pred X. valným zhromaždením súdruh Husák dal zvolať predsedníctvo ÚV Csemadoku a prostredníctvom ideologického tajomníka ÚV KSS s. Gracu, dal im na vedomie svoje pripomienky k pripomienkovanému programu, že Csemadok nemôže nahradzovať vedecké ustanovizne, nemôže nahradzovať činnosť straníckych [a] štátnych orgánov, nemôže zo seba vytvárať partnerskú organizáciu strany a nemôže si pripísať úlohu reprezentanta maďarskej menšiny. Pripravovaný program nebol schválený straníckymi orgánmi. Schválené bolo len zvolanie valného zhromaždenia, ďalej obsadenie funkcií predsedu a vedúceho tajomníka Csemadoku a zmena názvu Csemadoku.

Dnes môžeme konštatovať, že na tomto valnom zhromaždení vrcholila demagógia pravicovo-oportunistických síl a nacionalizmu a takto valné zhromaždenie popieralo aj výsledky 20-ročnej činnosti Csemadoku.

Ladislav Dobos vo svojom záverečnom prejave o prijatom programe medzi iným povedal: „Čo sme predložili valnému zhromaždeniu nevylučuje to, čo tu mnohí reklamovali, aby sa Kultúrny spolok maďarských pracujúcich v Československu stal záujmovou organizáciou.“

Jozef Szóke, nový tajomník⁴⁴² ÚV Csemadoku sa vyjadril pred týždenníkom Hét dňa 6. 4. 1969 takto: „Naša organizácia vedome vzala na seba úlohu ochrancu zájmov Maďarov a Československu... Vlastne nové meno našej organizácie vyjadruje rozšírenie spoločenskej funkcie, ten fakt, že popri kultúrnej práci berie na seba spoločenské a politické úlohy.“

Na základe dokumentov, ktoré sú k dispozícii a kvôli objektívnosti treba povedať, že okrem už spomenutých vedúcich činiteľov Csemadoku v tomto krízovom období, je tu celý rad ďalších osôb, ktorí súhlasili a podporovali tieto politicky nesprávne názory v živote Csemadoku. Jedná sa napríklad najmä o týchto členov Csemadoku: Mikuláš Duray, Alexander Varga, Eugen Nagy, Jozef Béres, Koloman Janics, Štefan Mede, Ondrej Takács.

Nezmenila sa však situácia ani po X. valnom zhromaždení, napriek tomu, že zasadnutie ÚV KSS dňa 2. 6. 1969 zdôraznilo, že ani Matica slovenská, ani Csemadok nie sú reprezentantmi slovenského národa, alebo maďarskej národnostnej menšiny. Avšak program, ktorý tieto úlohy Csemadoku dával, ostával naďalej v platnosti až do mája 1970. Ak na pléne v máji 1970 už došlo k tomu, že odvolali na X. valnom zhromaždení prijatý program, a došlo k niektorým kádrovým zmenám, to bolo len po dlhom boji. Hlavnou chybou súčasného vedenia je to, že nevedeli otvorene a sebakriticky si priznať svoje chyby. Všetko to však má nepriaznivý obraz aj v práci celej organizácie na aktivitu určitej časti miestnych organizácií a okresných výborov.

Vychádzajúc z nedostatočného kritického postoja týchto nedostatkov treba konštatovať, že v súčasnom vedení Csemadoku nie je záruka, aby sa v ňom dôsledne uplatňovala vedúca úloha strany. Najdôležitejšou úlohou teraz je, aby sa Csemadok vysporiadal s deformáciami a chybami, ku ktorým došlo, a na základe toho aby sa navždy zata-rasila cesta tým, ktorí by chceli udržiavať túto organizáciu v krízovom stave, čo je dôsledkom činnosti pravicovo-oportunistických ľudí.

Z á v e r :

– Je nevyhnutne potrebné, aby vo vedení Csemadoku bola upevňovaná vedúca úloha strany prostredníctvom komunistov, ktorí stáli na pozíciách marxizmu-leninizmu. Úlohou nového predsedníctva by bolo, očistiť orgán od nositeľov pracovno-oportunistickej ideológie.

442 Helyesen: *ústredný tajomník – vezető titkár.*

– Nový orgán Csemadoku by mal revidovať od základu doteraz platný program Csemadoku a vypracovať nové úlohy a po prejednaní v straníckom orgáne ÚV KSS organizačne toto zabezpečiť, aby aj Csemadok mohol aktívne prispievať na konsolidáciu kultúrneho a spoločenského života medzi maďarskými obyvateľmi v SSR.

– Nový orgán má viesť účinný ideologický boj proti nositeľom pravicového oportunizmu proti prípadnému šíreniu nacionalistických a šovinistických náhľadov a tendencií medzi maďarskými obyvateľmi.⁴⁴³

SNA, ÚV KSS, k. 1286, a. j. 101, géppel írt tisztázat

Összefoglalás: A Csemadok 20 éven keresztül becsülettel teljesítette küldetését, az 1968-as válság azonban a szövetséget sem kerülte el, s a nacionalista beállítottságú magyar értelmiség nacionalista és sovinszta céljai szolgálatába állította. A Csemadok KB 1968. márciusi állásfoglalása nem volt szocialistaellenes, de tartalmazott néhány irreális javaslatot, nyilvánosságra hozatala pedig nacionalista indulatokat váltott ki. A Csemadokon belüli ellenzéki csoport a szövetséget magyar párttá akarta alakítani, amihez el kellett távolítania az ezt akadályozó elvtársakat, erről tanúskodik az ún. kassai levél is. Céljaik megvalósításának jelentős állomása volt az 1968. júniusi dunaszerdahelyi KB-ülés, amelyen eltávolították az Elnökségből többek között Fábry István, Krocsány Dezső, Kosztanko Antal és Szabó Béla elvtársakat, s Dobos Lászlót választották elnökké. Az augusztusi események után a szövetséges csapatok elleni nyilatkozatok fő megszövegezői Dobos László, Szőke József és Szabó Rezső voltak. A jobboldali opportunisták erők demagógiája a rendkívüli, X. közgyűlésen tetőzött, amely a párt vezető szerepével összeegyeztethetetlen, s a pártvezetés által jóvá sem hagyott programot fogadott el. A helytelen politikai nézeteiket a már említettekén kívül elsősorban Duray Miklós, Varga Sándor, Nagy Jenő, Béres József, Janics Kálmán, Mede István és Takács András képviselte. Mivel a jelenlegi vezetés nem eléggé önkritikus, s így nincs rá biztosíték, hogy a Csemadokban ismét érvényesüljön a párt vezető szerepe, a szövetség élére új vezetőséget kell választani.

126

Pozsony, 1971. március 29. Határozat a Csemadok KB üléséről, amely felmentette tisztességéből Dobos Lászlót és a szövetség vezető szerveinek több tagját, s Fábry Istvánt választotta meg a Csemadok új elnökévé.

H a t á r o z a t
a Csemadok Központi Bizottsága V. üléséről
1971. március 29.

443 A jelentést az SZLKP KB Elnöksége 1971. március 18-án hallgatta meg és hagyta jóvá, egyúttal úgy határozott, hogy pártvizsgálatot indít Dobos László és Szabó Rezső ellen. (SNA, ÚV KSS, k. 1286. a. j. 101.)